

CO JE VÝCHOVA K PODNIKAVOSTI

Co je výchova k podnikavosti

Kolektiv Lipky – pracoviště Podnikavá mysl:
Kateřina Borovinová, Barbora Dvořáková, Jana Frödová, Lenka Jašková,
Zdeňka Jičínská, Hana Šolcová, Dáša Zouharová

© Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno,
příspěvková organizace, 2024

ISBN 978-80-88212-61-4

SLOVO ÚVODEM

Milí pedagogové, pedagožky i další zájemci o výchovu k podnikavosti,

do rukou se vám dostává brožura Co je výchova k podnikavosti, která je úvodní částí sady metodik, jejichž cílem je představit vám tuto oblast v celé své šíři.

Naleznete v ní definovaný rámec výchovy k podnikavosti a vysvětlení základních pojmů. Seznámíme vás s aktivitami, které Lipka od roku 2016 v oblasti výchovy k podnikavosti realizuje, i z jakých zdrojů a iniciativ vychází. Nabídneme vám také inspiraci, jak rozvíjet sady dílčích podnikavých kompetencí, jako se nám to pomocí přímé podpory podařilo na více než 250 školách Jihomoravského kraje.

V navazujících metodikách se dozvíte, jak na **podnikavý projekt od A do Z**, jak souvisí **výchova k podnikavosti s EVVO**, proč je důležitá **provázanost výchovy k podnikavosti s okolní komunitou** i co je **certifikace Podnikavá škola**.

Vítejte ve světě výchovy k podnikavosti!

Tým Lipky – pracoviště Podnikavá mysl

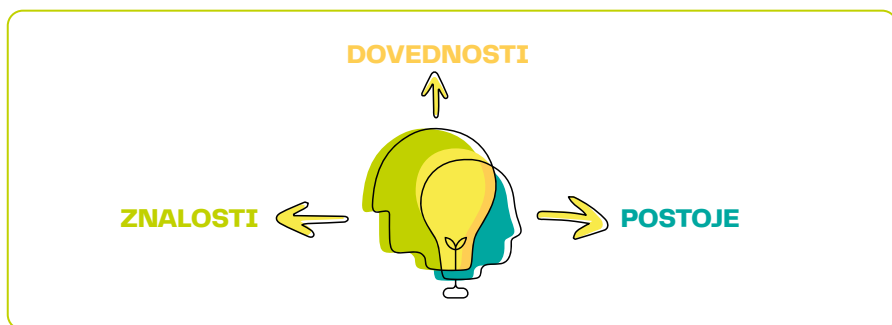

PODNIKAVOST JAKO KOMPETENCE

Kompetence k podnikavosti je jednou z osmi klíčových kompetencí pro celoživotní učení (Evropský referenční rámec klíčových kompetencí pro celoživotní učení, 2018).

Škola, která vychovává k podnikavosti, umožňuje žákovi sebepoznání i rozpoznání vlastních kvalit. Nabízí totiž takový obsah a formy výuky, ve kterých žák dostává příležitosti rozvíjet a upevňovat svůj potenciál. Snahou je, aby ze školy vyšel podnikavý a zdravě sebevědomý absolvent, který dokáže mimo jiné uvážlivě rozhodovat o svém dalším studiu nebo o využití nabídek trhu práce.

Kompetence k podnikavosti propojují znalosti, dovednosti a postoje s praxí.

DEFINICE VÝCHOVY K PODNIKAVOSTI

„Jak si podnikavý člověk poradí s rychlými změnami? Bude schopný na ně reagovat, přicházet s nápady či inovacemi, a to v osobním životě i v tom profesním.“

Monika Knechtová, pedagožka ZŠ a MŠ Podomí

Vzdělávací přístup, jehož součástí je výchova k podnikavosti, vede k nastavení podmínek formálního i neformálního vzdělávání, jež žákovi umožňují objevit svůj potenciál a dál jej rozvíjet. Probíhá napříč všemi předměty, prostřednictvím různých forem výuky a je součástí školních i mimoškolních aktivit. Rozvoj je zaměřený na sadu kompetencí k podnikavosti – například schopnost hledat řešení, předcházet a čelit problémům, být kreativní a otevřený novým výzvám, pracovat s vizí, spolupracovat, nebát se zdravě riskovat, mít oči otevřené ke svému okolí a jeho potřebám. Tyto kompetence budou na pracovním trhu stále více žádané.

Výchovou k podnikavosti žáky:

- **připravujeme** na zvládání rychlých a častých změn, které 21. století přináší do všech oblastí života,
- přirozeně **motivujeme** k etickému, odpovědnému, udržitelnému způsobu života a vytváření hmotných i nehmotných hodnot pro sebe i své okolí,
- **vedeme** k profesnímu uplatnění, aktivnímu zapojení do života společnosti i snadnějšímu zvládnutí osobního a rodinného života,
- **propojujeme** s praktickým životem, odstraňujeme hranice mezi vzděláváním, prací a aktivním občanstvím,
- **trénujeme** v dovednostech uplatnitelných průřezově napříč všemi obory a oblastmi života (také nazývané soft skills).

Podnikavost ale není podnikání, tyto termíny se často zaměňují.

„Podnikavost definujeme jako schopnost identifikovat příležitost, naplánovat její využití a také vše realizovat. Jak ve vztahu k sobě, k blízkému okolí, komunitě i ke světu.

Ve škole se držíme jedné nepsané hodnoty, a tou je autenticita. Snažíme se dělat to, co hlásáme. Chceme být opravdoví. Ve chvíli, kdy dětem říkáme, aby využívaly příležitosti, chceme je i my sami využívat. Chceme, aby taková byla i naše škola.“

Vítězslav Dohnal, ředitel ScioŠkoly Brno Heršpice

Výchova k podnikavosti si přirozeně zakládá na koncepčním propojování výuky a života školy s praxí. Díky ní žák dokáže specifikovat své budoucí cíle v souladu se svými silnými stránkami, zájmy a dosaženými úspěchy. Zároveň umí porovnat vlastní schopnosti s reálnými možnostmi a využívat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní dráze.

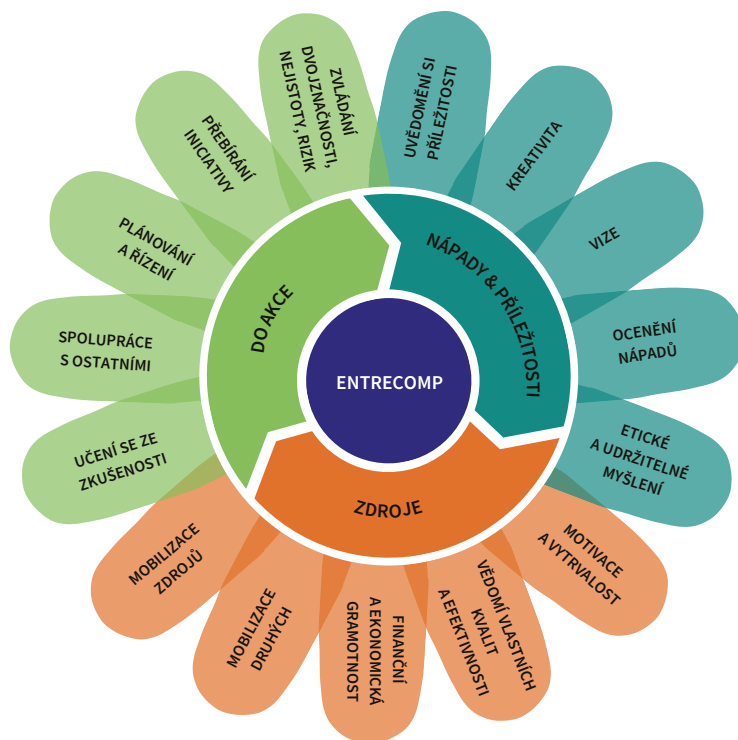
„Myslím si, že když je učitel sám podnikavý, dokáže v žácích podnikavost pomalu probouzet, až je pro ni zapálí. Podnikavost je totiž pro žáky naprosto přirozená.“

Ludmila Čápková, pedagožka Integrované střední školy automobilní Brno

Podnikavá škola je místo, kde učitele baví učit, kde se žáci aktivně připravují na moderní svět a učí se řídit vlastní život. Podnikavost žáků začíná a končí u podnikavého učitele a ředitele.

SADA KOMPETENCÍ K PODNIKAVOSTI

Zdroj: *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*

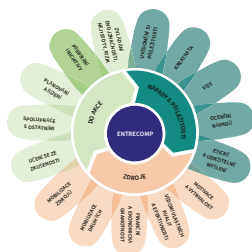
Základním stavebním kamenem výchovy k podnikavosti se stala **Evropská iniciativa EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework**, 2016 (Evropský rámec klíčové kompetence k podnikavosti), která definuje sadu dílčích kompetencí k podnikavosti. Mezi ně patří například pěstování sebedůvěry, získávání povědomí o silných a slabých stránkách, posilování vůle i odvahy zdravě riskovat, překonávání neúspěchu, vytváření hodnot materiální i nemateriální povahy, rozvíjení etických zásad, udržitelnosti, vědomí odpovědnosti a sociálního citění.

Jednotlivé kompetence zobrazujeme jako okvětní plátky květu a podle barev se dělí do tří oblastí:

- **nápady a příležitosti,**
- **zdroje,**
- **do akce.**

Nápady a příležitosti

Jednotlivé kompetence spadající pod oblast nápadů a příležitostí rozvíjí vidění a vyhledávání potřeb, dílčích problémů a výzev, jejich propojení a vytváření prostoru pro nové hodnoty, například kulturní, sociální i finanční. Podporují kreativitu, tvořivost, vizualizaci scénářů, vyhodnocování nápadů, etiku a udržitelnost záměrů.

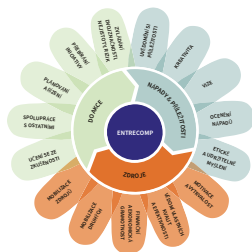

„S rozvojem podnikavých dovedností a realizací žákovských nápadů se dá začít kdykoliv. Pomalu a trpělivě. I když se vám zdá, že myšlenka postrádá smysl, je přesto třeba ji se žáky probrat. Podpořit je, aby rozpoznali potenciální slepé uličky.“

Čestmír Krejčí, pedagog Gymnázium a JŠ Břeclav

Zdroje

Oblast kompetencí nazvaná zdroje zahrnuje posilování povědomí o vlastních kvalitách a efektivnosti, motivaci a vytrvalost. Dále obsahuje rozvoj dovedností pro získávání a spravování potřebných zdrojů, finanční a ekonomickou gramotnost, schopnosti pro mobilizování ostatních a zajištění podpory.

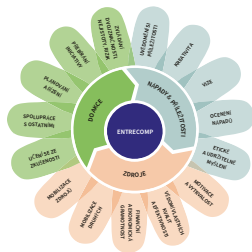

„Když u sebe i u žáků rozpoznáme silné stránky a talenty a budeme se jimi řídit, pak věřím, že bude svět zase o něco lepší.“

David Kopeček, pedagog ZŠ a MŠ Židlochovice

Do akce

Třetí oblast kompetencí rozvíjí přebírání iniciativy, plánování, management, vyrovnávání se s nejistotou, nejednoznačností a rizikem, spolupráci s ostatními a učení se skrze zkušenost.

„U dětí, které prošly podnikavým projektem, vidím, že jsou více otevřené okolnímu světu. Jsou schopné komunikovat s dospělými, s firmami, dodavateli, nebojí se jim zavolat, říct si o pomoc či zařídit objednávku. Zvládnou zorganizovat práci sobě i svým spolužákům. Dokáží tým řídit a motivovat ho.“

Sylvie Schmiedová, zřizovatelka EKO Gymnázia Brno

CO PŘINÁŠÍ VÝCHOVA K PODNIKAVOSTI ŽÁKŮM?

- **Zvýšení konkurenceschopnosti** na dynamickém trhu práce,
- **posílení** sebepoznání, sebedůvěry, vnitřní motivace a aktivního sebeřízení,
- **schopnost** činit rozhodnutí a nést za ně odpovědnost,
- **podporu** realizace podnikatelských nápadů i startupů,
- **vnitřní motivaci** k sebezaměstnávání, sebezvzdělávání a celoživotnímu učení,
- **předpoklady** pro snadnější zvládnání osobního a rodinného života,
- **dovednosti** týmové spolupráce, diskuze, přijímání kritiky a jiných názorů, dosahování kompromisů,
- vnitřní motivaci k **aktivnímu řešení problémů**, k vnímání problému jako výzvy,
- **odpovědný přístup** k životu s ohledem na etické hodnoty, ochranu životního prostředí, změnu klimatu a udržitelnost.

Sebereflexe žáků a portfolio

Žáci Střední polytechnické školy Kyjov získali na reálných žákovských projektech nespočet zkušeností. Díky nim si uvědomili, v čem jsou dobří a v čem se chtějí dál rozvíjet. Přirozeně od nich vzešla potřeba své zkušenosti průběžně zaznamenávat. Vytvořili si tedy elektronickou formu žákovského portfolio. Vydefinovali si v něm kompetence, které považují za klíčové pro jejich svůj rozvoj. Nejen že si portfolio našlo své místo mezi spolužáky jejich domovské školy, ale nápad na jeho vytvoření a využívání se rozšířil. Portfolio a proces jeho vzniku žáci prezentovali na podnikavé konferenci, na vzdělávacích workshopech pro učitele i žáky na dalších školách.

Odhalte žákům, o čem je výchova k podnikavosti a k čemu jim může být podnikavost dobrá. Dejte jim prostor a důvěru si něco svého zkusit. Brzy sami přijdou na to, kam je to v životě táhne a co proto musí udělat.

CO PŘINÁŠÍ VÝCHOVA K PODNIKAVOSTI ŠKOLE?

- **Dobré jméno** a vyšší prestiž školy – podnikavost žáků je jasný, konkrétní, doložitelný a pro život absolventa užitečný výsledek školního vzdělávání,
- **autenticitu** – faktické propojení vzdělávání s běžným životem,
- **snadnější zavádění** projektové výuky a mezioborové propojování vzdělávacích témat,
- **zvýšený zájem** nových uchazečů o studium,
- **sdílení aktivit a zkušeností** žáků napříč stupni vzdělávání s veřejností, rodiči, absolventy i firmami (například skrze workshopy, trhy či dílny).

Prvky inovativní a podnikavé školy

Zkuste si s vaším učitelským sborem aktivitu, při které budete ve skupinách hledat odpověď na otázku: Jaké prvky podle vás patří do inovativní a podnikavé školy a které nikoliv? Co by pro vás bylo nejdůležitější, kdybyste zakládali novou školu?

Podobně se zamýšleli účastníci workshopu Podnikavost naživo, kterým provázel ředitel ScioŠkoly v Brně Vítězslav Dohnal. Svůj přístup ke vzdělávání, který je přenositelný na jakýkoliv typ školy, shrnuje do jedné věty:

„Důležité je se zaměřit na to pozitivní a užitečné, co už ve škole děláte, a s tím pracovat.“

CO PŘINÁŠÍ VÝCHOVA K PODNIKAVOSTI UČITELŮM?

- **Zvýšení vnitřní motivace** ke změně procesů výuky a osobní tvořivosti,
- **větší odvahu** k inovacím ve výuce,
- **otevřenost** k formativnímu hodnocení,
- **jistotu** při plánování a realizaci projektové výuky,
- **propojování** vzdělávacího obsahu předmětů s osvojováním klíčových kompetencí,
- propojování výuky s reálným životem,
- **seberealizaci, smysluplnost a radost z práce.**

Pro kolegy podnikavý workshop, pro rodiče podnikavou kavárnu

Častým tématem diskuze učitelů se zájmem o výchovu k podnikavosti je, jak přenést tento vzdělávací přístup na své kolegy i na rodiče žáků. Všichni se shodují, že je to běh na dlouhou trať. Na Základní škole Brno, Horácké náměstí 13, na to šli formou podnikavých workshopů pro celou sborovnu, které se uskutečnily v přípravném týdnu, a uspořádáním rodičovské kavárny.

Ukazuje se, že metoda sněhové koule ideálně funguje pro přenos dobré praxe. S výchovou k podnikavosti začněte sami nebo v tandemu. Sdílení přesuňte od kávovarů na pravidelná setkání, pro která si u vedení školy poptejte prostor v rozvrhu. Nebo se scházejte například u sdílecích snídaní.

CO PŘINÁŠÍ VÝCHOVA K PODNIKAVOSTI KOMUNITĚ I CELÉ SPOLEČNOSTI?

- **Navázání pevných vztahů** školy s komunitou, firmami, zřizovateli a institucemi v okolí školy,
- **předpoklady** pro aktivní zapojení absolventů škol do života společnosti,
- **vnitřní motivaci** absolventů škol angažovat se v místě bydliště, například zapojit se do místní samosprávy, dobrovolnických a volnočasových aktivit či do řešení lokálních environmentálních témat,
- **snižování socioekonomických vlivů na vzdělávání** – ze zahraničních zdrojů vyplývá, že právě pro žáky ze znevýhodněného prostředí má podnikavost největší přínos.

Solární lavička od žáků pro žáky

Žáci 4. ročníku studijního oboru Mechanik elektrotechnik Střední školy technické a ekonomické v Brně chtěli v rámci miniprojektu vytvořit něco, co po nich ve škole zůstane a příjemní studium ostatním žákům. Rozhodli se proto vyrobit multifunkční lavičku se solárním nabíjením mobilních zařízení. Propojení studia na střední škole s praktickou zkušeností je podle žáků i učitelů ideální kombinace.

Žáci si cíl svého projektu vybírali tak, aby si zkusili něco nového, zlepšili prostředí školy, propojili teoretické učivo s praxí, aby byl výsledek šetrný k životnímu prostředí a byl přínosem i pro budoucí žáky školy.

VÝCHOVA K PODNIKAVOSTI V JIHMORAVSKÉM KRAJI

V roce 2016 se v Jihomoravském kraji (JMK) začala věnovat pozornost rozvoji výchovy k podnikavosti na všech úrovních vzdělávání. **Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání** stála u vzniku této iniciativy a je dlouhodobě významným aktérem a garantem podpory této oblasti vzdělávání v regionu JMK.

Proč zrovna Lipka?

Kompetence, které výchova k podnikavosti rozvíjí a posiluje, jsou nezbytné, abychom byli jako společnost připraveni na život v rychle se měnícím světě. Je zřejmé, že budeme v budoucnosti čelit výzvám, stejně jako hrozbám a komplexním problémům jako je například klimatická změna. **Podnikavost je pro Lipku neoddělitelně spjatá s hodnotami jako je příroda, udržitelný způsob života a odpovědné jednání vůči lidem i přírodě. Lipka usiluje o to, aby Země byla místem k životu pro současné i budoucí generace.**

Lipka se zabývá environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou. Přirozeně vnímá jako dobrou příležitost věnovat se i výchově k podnikavosti, která v sobě zahrnuje také podporu udržitelného jednání. Rozvoj podnikavých kompetencí využívá k podněcování řešení klimatických a dalších environmentálních problémů. Lipka podporuje postoj vidět i v hrozbě výzvu a příležitost k hledání východiska, posunu a změně.

Lipka je od roku 2023 také členem **Asociace podnikavé Česko**, která:

- **pomáhá** školám, studentům, rodičům a institucím vidět podnikavost jako klíčovou kompetenci budoucnosti,
- **mapuje, propojuje a podporuje** projekty a organizace zaměřené na výchovu a vzdělávání k podnikavosti v ČR i v zahraničí,
- **připravuje** Česko na budoucnost, v níž jedinou jistotou je změna,
- **má vizi**, ve kterém se každé dítě v Česku setká s impulzem k podnikavosti a bude si díky ní umět najít svou vlastní cestu životem.

Na konferenci Being Entrepreneurial 2023 získala Lipka ocenění **EntreComp Champion Awards (šampion v oblasti podnikavosti)**. Ocenění uděluje organizace Bantani Education jednotlivcům i organizacím za inovace a transformace ve vzdělávání, které mají dopad na širší veřejnost. Bantani Education je nezisková organizace se sídlem v Belgii, zabývající se podporou celoživotního vzdělávání v oblasti podnikavosti a kreativity.

Regionální rada podnikavosti a její role v JMK

Regionální rada podnikavosti JMK (RRP) je inovační platforma pro podporu rozvoje výchovy k podnikavosti v Jihomoravském kraji. Byla založena v roce 2018 v rámci projektu KaPoDaV (2017–2020). RRP propojuje nejdůležitější aktéry výchovy k podnikavosti v JMK, zaměřuje se především na ukotvení výchovy k podnikavosti v povědomí škol a jiných institucí a dále na vytvoření nezbytných dokumentů pro systémovou podporu a prezentaci výchovy k podnikavosti. Činnost RRP koordinuje Lipka.

RRP navrhla obsah dokumentů **Vývojové kontinuum klíčové kompetence k podnikavosti** a **Doporučení ředitelům škol k podpoře výchovy k podnikavosti**, dále rozsah a obsah vzdělávání pedagogů v oblasti výchovy k podnikavosti, zejména **koordinátorů výchovy k podnikavosti**. RRP připomínkuje další důležité systémové dokumenty, propojuje organizace i jednotlivce a sbírá zkušenosti a názory od významných stakeholderů výchovy k podnikavosti v kraji.

KOORDINÁTOR VÝCHOVY K PODNIKAVOSTI

Čtyři základní kompetence podnikavého pedagoga či koordinátora výchovy k podnikavosti, které navrhla Regionální rada podnikavosti JMK:

1. kompetence pro **pochopení a přijetí výchovy k podnikavosti ve škole** i k ukotvení pozice leadera podnikavosti,
2. kompetence **znalostní v oblasti výchovy k podnikavosti**,
3. kompetence k **uplatňování účinných výukových strategií** výchovy k podnikavosti ve školní praxi,
4. kompetence koordinátorská a manažerská ke **zvýšení podpory a účinnosti výchovy k podnikavosti** v organizaci a provozu školy.

„Mít ve svém sboru zapálené podnikavce je obrovská výhoda. Chtěl bych vzkázat svým kolegům ředitelům, aby tuhle výhodu a příležitost využili, protože ne vždycky se to podaří. Chystat změnu zespoda je pro koordinátory podnikavosti velmi obtížné, jestliže nemají podporu vedení. Přimlouvám se, abyste těmto podnikavým pedagogům poskytli maximální podporu a aby to byla podpora otevřená. Aby bylo patrné, že vy jako vedení školy podporujete podnikavost, jež je cestou ke skutečnému vzdělávání pro 21. století.“

Jiří Beran, ředitel ZŠ a MŠ Višňové

UKOTVENÍ VÝCHOVY K PODNIKAVOSTI V KURIKULU ŠKOLY

Proces **velké revize RVP ZV**, do kterého je Lipka zapojena, potvrzuje a avizuje i pro střední školy kompetenční a gramotnostní pojetí výchovy a vzdělávání. MŠMT tímto reaguje na potřeby praxe pro 21. století a stěžejní národní i evropské strategické dokumenty: **Nová společenská smlouva o vzdělávání, 2021**, **Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+** (v ní strategický cíl č. 1: více zaměřit vzdělávání na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život) a **Evropský referenční rámec klíčových kompetencí pro celoživotní učení, 2016**.

ZDROJE A INSPIRATIVNÍ ODKAZY

www.podnikavcesko.cz – stránka Asociace podnikavé Česko

www.scholaempirica.org – ověřené metodiky z dílny vzdělávací a výzkumné instituce Schola empirica

www.entrecomp.com – globální komunita propojující lidi a organizace zajímající se o výchovu k podnikavosti

www.bantani.com – nezisková organizace se sídlem v Belgii, která spolupracuje na podpoře podnikavého a kreativního celoživotního vzdělávání

www.podnikavamysl.cz/getmedia/89fb7a4b-24f9-4588-a754-fe619b26b749/Doporučení_rady_2018.pdf – doporučení Rady EU o klíčových kompetencích pro celoživotní učení

www.podnikavamysl.cz/cz/materialy/vyvojove-kontinuum – Vývojové kontinuum klíčové kompetence k podnikavosti

www.podnikavamysl.cz/cz/materialy/doporuzeni-reditelum – Doporučení ředitelům škol k podpoře výchovy k podnikavosti

www.velke-revize-zv.rvp.cz/ – vše o tvorbě velkých revizí rámcových vzdělávacích programů

www.epale.ec.europa.eu/cs/resource-centre/content/prehodnoceni-nasi-spolecne-budoucnosti-nova-spolecenska-smlouva-o – zpráva Mezinárodní komise pro budoucnost vzdělávání

www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf – dokument Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+

Co je výchova k podnikavosti

Kolektiv Lipky – pracoviště Podnikavá mysl: Kateřina Borovinová, Barbora Dvořáková, Jana Frödrová, Lenka Jašková, Zdeňka Jičínská, Hana Šolcová, Dáša Zouharová

Redakce: Amálie Čípková

Foto: archiv Lipky

Ilustrace a grafické úpravy: Hana Gajdová Hetmerová

Jazyková korektura: Pavla Navrátilová

V roce 2024 vydala Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, příspěvková organizace, Lipová 20, Brno, www.lipka.cz

První vydání

ISBN 978-80-88212-61-4

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

jihomoravský kraj

